

УДК 347.73

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.01.92>

OPEN BANKING В УКРАЇНІ: ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ ТА ПЕРЕВАГИ ДЛЯ СПОЖИВАЧІВ

Шаренко М.С.,*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри фінансового права,
Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого
ORCID: 0000-0002-9628-4401***Добрунова К.В.,***студентка 3 курсу,
факультету слідчої та детективної діяльності,
Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого*

Шаренко М.С., Добрунова К.В. Open Banking в Україні: потенціал розвитку та переваги для споживачів.

Стаття присвячена комплексному дослідженню впровадження системи Open Banking в Україні, її потенціалу розвитку та переваг для споживачів фінансових послуг. У роботі детально розглядається концепція відкритого банкінгу як інноваційного підходу до надання фінансових послуг, що базується на прозорому та безпечному обміні даними між банками та третіми сторонами через API. Проаналізовано законодавчу базу впровадження Open Banking в Україні, зокрема Закон України «Про платіжні послуги» та Концепцію відкритого банкінгу, затверджену НБУ у серпні 2023 року. Особлива увага приділяється дорожній карті впровадження системи, згідно з якою відкритий банкінг має запрацювати в Україні з серпня 2025 року.

У статті детально досліджуються основні бар'єри та виклики на шляху реалізації концепції відкритого банкінгу. Серед них виділяються технічні аспекти (розробка та стандартизація API, модернізація IT-інфраструктури), правові питання (захист персональних даних, регулювання відповідальності сторін) та соціальні фактори (низький рівень фінансової грамотності, недостатнє охоплення населення цифровими технологіями). Значна частина дослідження присвячена аналізу переваг Open Banking для споживачів. Автори виділяють такі ключові benefits як підвищення прозорості та контролю над фінансами, доступ до персоналізованих фінансових послуг, посилення конкуренції на ринку та впровадження інноваційних сервісів. Водночас досліджуються потенційні ризики для користувачів, зокрема питання кібербезпеки, конфіденційності даних та можливих зловживань.

У роботі підкреслюється, що успішне впровадження Open Banking вимагає системного підходу та координації зусиль всіх учасників ринку. Автори наголошують на необхідності підвищення фінансової грамотності населення, розвитку цифрової інфраструктури та забезпечення надійного захисту даних користувачів. Дослідження доводить, що впровадження Open Banking є важливим кроком до інтеграції України у глобальну фінансову систему та розвитку конкурентного середовища відповідно до європейських стандартів. Реалізація цієї концепції сприятиме трансформації фінансового сектору, стимулюванню інновацій та підвищенню якості фінансових послуг для споживачів.

Ключові слова: Open Banking, фінансові інновації, фінансові технології, фінансова екосистема, персоналізовані фінансові послуги.

Shareenko M.S., Dobrunova K.V. Open Banking in Ukraine: development potential and benefits for consumers.

The article is devoted to a comprehensive study of the implementation of the Open Banking system in Ukraine, its development potential and benefits for consumers of financial services. The paper examines in detail the concept of open banking as an innovative approach to the provision of financial services based on transparent and secure data exchange between banks and third parties via APIs. The authors analyse the legal framework for the implementation of Open Banking in Ukraine, in particular the Law of Ukraine 'On Payment Services' and the Open Banking Concept approved by the NBU in August 2023. Particular attention is paid to the roadmap for the implementation of the system, according to which open banking is expected to start operating in Ukraine in August 2025.

The article examines in detail the main barriers and challenges to the implementation of the open banking concept. These include technical aspects (development and standardisation of APIs, modernisation of IT infrastructure), legal issues (protection of personal data, regulation of liability of

the parties) and social factors (low level of financial literacy, insufficient coverage of the population with digital technologies). A significant part of the study is devoted to analysing the benefits of Open Banking for consumers. The authors highlight such key benefits as increased transparency and control over finances, access to personalised financial services, increased competition in the market, and the introduction of innovative services. At the same time, the authors examine potential risks for users, including cybersecurity, data privacy, and possible fraud.

The paper emphasises that the successful implementation of Open Banking requires a systematic approach and coordination of efforts of all market participants. The authors emphasise the need to improve financial literacy of the population, develop digital infrastructure and ensure reliable protection of user data. The study proves that the introduction of Open Banking is an important step towards Ukraine's integration into the global financial system and the development of a competitive environment in line with European standards. The implementation of this concept will help transform the financial sector, stimulate innovation and improve the quality of financial services for consumers.

Key words: Open Banking, financial innovations, financial technologies, financial ecosystem, personalised financial services.

Постановка проблеми. Open Banking є однією з ключових фінансових інновацій, яка змінює традиційний підхід до банківської діяльності та взаємодії між споживачами і фінансовими установами. Світовий досвід впровадження Open Banking демонструє значний потенціал для підвищення конкуренції на фінансовому ринку, зниження витрат на фінансові послуги та стимулювання інновацій. Для України, яка прагне інтеграції до європейського ринку та діджиталізації своїх фінансових процесів, впровадження Open Banking відкриває нові горизонти для економічного розвитку та інтеграції в глобальну фінансову екосистему.

Основною **метою цієї статті** є вивчення концепції Open Banking, її впровадження в Україні та аналіз впливу на споживачів і фінансову екосистему. У світлі глобальних тенденцій розвитку фінансових технологій та цифровізації банківських послуг Open Banking представляє собою інструмент, здатний радикально змінити принципи функціонування фінансових установ, підвищити прозорість і доступність послуг, а також стимулювати конкуренцію серед учасників ринку. З огляду на актуальність цього питання, важливо визначити, як саме Open Banking може вплинути на фінансову систему України, які переваги це принесе споживачам та з якими викликами доведеться зіткнутися на шляху його реалізації.

Стан опрацювання проблематики. Стан опрацювання проблематики впровадження Open Banking в Україні охоплює законодавчі, технічні, соціальні та науково-дослідницькі аспекти. Законодавчі основи включають Закон України «Про платіжні послуги» № 1591-IX та Концепцію відкритого банкінгу НБУ (2023), які визначають принципи обміну фінансовими даними через API та передбачають запуск системи до серпня 2025 року. Наукові дослідження, зокрема роботи Сіренка та Мікуляка, Дудинця, а також Довганя і Галіцейської, підкреслюють значення Open Banking для підвищення конкуренції, зниження вартості послуг та стимулювання інновацій. Водночас дослідження вказують на технічні виклики, серед яких відсутність уніфікованих стандартів API, недостатня IT-інфраструктура банків та потреба в модернізації систем. Соціальні проблеми, як-от низька фінансова грамотність та цифровий розрив у регіонах, також є бар'єрами для впровадження системи. Незважаючи на це, автори зазначають, що Open Banking забезпечує споживачам доступ до персоналізованих фінансових послуг, підвищує прозорість і стимулює інновації. Ризики кібербезпеки, регулювання відповідальності сторін і захисту даних споживачів вимагають системного підходу. Таким чином, Open Banking розглядається як важливий інструмент інтеграції України до глобальної фінансової екосистеми, який сприятиме модернізації банківського сектору відповідно до європейських стандартів.

Виклад основного матеріалу. Open Banking становить новий етап у розвитку фінансових технологій, який ґрунтується на ідеї прозорого та безпечного обміну даними між банками та третіми сторонами (фінтех-компаніями, технологічними сервісами тощо). Ця концепція ґрунтується на використанні API (програмних інтерфейсів для програмування), які дозволяють третім сторонам отримувати доступ до фінансових даних за згодою клієнта [1].

Законодавча база ініціативи Open Banking простягається від директиви ЄС під назвою PSD2 (Revised Payment Services Directive) [2] до подібних політик у Європі, Північній Америці та Азії. Вона зобов'язує банки продовжувати творити продукти та надавати послуги, що змогли б зменшити кошти та підвищити конкуренцію. Головними принципами Open Banking є прозорість, контроль зі сторони клієнтів та повна сумісність платформ та технологій. Клієнти можуть обірати сервіси від різних провайдерів для кредитних оцінок, бюджетування, або оплат послуг з однієї платформи. Проте поки що Open Banking залишається на етапі розвитку в багатьох країнах, включаючи Украї-

ну. Головні виклики стосуються правових аспектів, технічної забезпеченості та створення екосистеми, що зможе підтримувати всі потреби клієнтів та бізнесу.

Національний банк України (НБУ) активно впроваджує ініціативи щодо розвитку відкритого банкінгу (Open Banking) в Україні, спрямовані на створення сучасної фінансової екосистеми, що забезпечить безпечний обмін даними між надавачами платіжних послуг через відкриті API (інтерфейси прикладного програмування). У серпні 2023 року НБУ затвердив Концепцію відкритого банкінгу, яка визначає напрями розвитку, дорожню карту та ключові вимоги до впровадження цієї системи в Україні [3]. Концепція передбачає, що банки та інші надавачі платіжних послуг з обслуговування рахунків мають відкрити свої API для надавачів нефінансових платіжних послуг, що дозволить отримувати доступ до відомостей за рахунком користувача та ініціювати платіжні операції за його згодою. Це сприятиме розвитку фінтеху, впровадженню інновацій у платіжній сфері та посиленню конкуренції на ринку фінансових послуг.

Закон України «Про платіжні послуги» від 30.06.2021 р. № 1591-IX [4] встановлює, що відкритий банкінг має запрацювати в Україні з серпня 2025 року. Для досягнення цієї мети НБУ розробляє нормативно-правові акти та співпрацює з учасниками ринку для узгодження стандартів відкритих API. Зокрема, заступник Голови НБУ Олексій Шабан зазначив, що навесні 2024 року банки мають узгодити стандарти відкритих API, щоб забезпечити вчасне впровадження відкритого банкінгу [5]. Впровадження відкритого банкінгу в Україні передбачає, що користувачі фінансових послуг зможуть ефективніше керувати своїми коштами, використовуючи консолідовану інформацію про рух коштів та залишки на рахунках, відкритих у різних фінансових установах. Водночас, доступ до рахунків буде можливим лише за згодою користувача, а отримати його зможуть лише ті учасники платіжного ринку, які отримають необхідну авторизацію від НБУ.

Проте, реалізація концепції відкритого банкінгу в Україні супроводжується низкою бар'єрів і викликів, які мають як технічний, так і правовий та соціальний характер. Розв'язання цих проблем є ключовим для повноцінного впровадження системи Open Banking та її ефективного функціонування.

Одним із найскладніших аспектів впровадження відкритого банкінгу є технічна інфраструктура. Розробка, впровадження та підтримка API (інтерфейсів прикладного програмування), які будуть використовуватися для взаємодії між фінансовими установами та сторонніми постачальниками послуг, вимагає значних інвестицій та експертизи. В Україні далеко не всі банки володіють сучасними IT-інфраструктурами, здатними забезпечити безперебійну інтеграцію відкритих API [6]. Крім того, стандартизація API є критичним викликом. Відсутність уніфікованих технічних стандартів може призвести до несумісності між різними учасниками ринку, що ускладнюватиме впровадження відкритого банкінгу. У цьому контексті важливо враховувати досвід Європейського Союзу, де стандартизація API регулюється Директивою PSD2.

Юридичне середовище також потребує суттєвих адаптацій для підтримки Open Banking. Хоча закон «Про платіжні послуги» створює нормативну базу для реалізації відкритого банкінгу, його положення потребують детальної конкретизації. Особливо це стосується питань захисту даних. У світі діють суворі стандарти конфіденційності, як-от GDPR в ЄС, але в Україні регулювання персональних даних залишається менш розвиненим. Споживачі повинні бути впевнені, що їхні фінансові та персональні дані будуть надійно захищені. Натомість, низька культура захисту даних у багатьох українських компаній може викликати сумніви в безпеці нових сервісів [7]. Також важливо врегулювати питання відповідальності сторін у разі витоку даних або технічних збоїв. Невизначеність у цьому аспекті може стримувати розвиток Open Banking, оскільки банки й фінансові установи будуть побоюватися ризиків.

Соціальні бар'єри стосуються, передусім, довіри споживачів до нової системи. За даними досліджень, рівень фінансової грамотності серед українців залишається досить низьким [8]. Багато користувачів не розуміють концепції відкритого банкінгу, його переваг і ризиків. Це може призводити до скептичного ставлення та відмови від використання послуг на основі Open Banking. Крім того, значна частина населення залишається неохопленою цифровими технологіями. Це створює додаткові труднощі для впровадження відкритого банкінгу, оскільки доступ до таких послуг залежить від наявності у користувачів сучасних гаджетів, інтернету та базових цифрових навичок.

Впровадження Open Banking забезпечує споживачам значні переваги, які змінюють підходи до управління особистими фінансами, роблячи їх більш зручними, прозорими та індивідуалізованими. Однією з ключових переваг є прозорість та контроль фінансів. Завдяки інтеграції даних з різних джерел клієнти отримують повний огляд своїх фінансових операцій у межах однієї платформи. Це дозволяє не лише відстежувати баланс і транзакції з різних рахунків, відкритих у різних банках, але й аналізувати витрати, виявляти зайві витрати та ефективніше планувати бюджет [9]. Така інтеграція особливо корисна для споживачів, які використовують кілька банківських продуктів, забезпечуючи зручність і економію часу.

Персоналізовані фінансові послуги є ще однією вагомою перевагою Open Banking. Завдяки доступу до детальної інформації про фінансову поведінку клієнтів банки та фінтех-компанії можуть пропонувати індивідуальні рішення, які відповідають конкретним потребам. Наприклад, клієнтам доступні персоналізовані пропозиції кредитів із вигідними умовами, інвестиційні портфелі, створені з урахуванням їхніх фінансових можливостей і ризикових вподобань, або страхові продукти, що відповідають їхньому стилю життя. Це дозволяє споживачам уникати стандартних пакетів послуг, які можуть не відповідати їхнім очікуванням, і отримувати максимально релевантні фінансові рішення.

Розвиток Open Banking сприяє підвищенню конкуренції на фінансовому ринку, що має прямий позитивний вплив на споживачів. Зростання конкуренції змушує традиційні банки вдосконалювати свої продукти, знижувати комісії та пропонувати кращі умови обслуговування. З іншого боку, фінтех-компанії, що активно використовують можливості Open Banking, створюють інноваційні сервіси, які відкривають клієнтам нові можливості у використанні фінансових продуктів. Завдяки цьому споживачі отримують доступ до якісніших і дешевших фінансових послуг, що робить ринок більш орієнтованим на їхні потреби. Окрім цього, Open Banking приносить зручність та інновації у фінансовий сектор. Автоматизація платежів, розробка розширених фінансових інструментів і можливість інтеграції сервісів створюють новий рівень користувацького досвіду. Наприклад, клієнти можуть налаштовувати автоматичне сповіщення про майбутні платежі, автоматичне перерахування коштів на накопичувальні рахунки або навіть автоматичну оплату рахунків. Інноваційні рішення також дозволяють споживачам ефективно управляти заощадженнями, здійснювати мікроінвестиції або використовувати сервіси штучного інтелекту для фінансового планування.

Впровадження Open Banking, попри значні переваги, супроводжується ризиками та викликами для споживачів, які потребують особливої уваги. Однією з ключових загроз є кібербезпека та конфіденційність даних. У відкритому банкінгу передбачено передачу фінансових даних між різними учасниками ринку, включаючи банки та сторонніх постачальників послуг. Така відкритість створює підвищений ризик несанкціонованого доступу до чутливої інформації, витоків даних або кібератак. Хоча впровадження системи можливе лише за умови отримання згоди споживача, існує небезпека, що шахраї можуть використовувати соціальну інженерію або вразливості систем для отримання доступу до рахунків клієнтів [7]. Навіть найсучасніші технології безпеки не гарантують повного захисту, особливо у випадках, коли користувачі не дотримуються базових правил кібергігієни, як-от використання надійних паролів чи уникнення підозрілих посилань.

Ще одним серйозним викликом є недостатній рівень фінансової грамотності серед користувачів. Багато споживачів не розуміють, як працює Open Banking, які дані вони надають, і які ризики це може створити. Наприклад, люди можуть погоджуватися на передачу своїх даних стороннім постачальникам послуг, не повністю усвідомлюючи наслідки. Це може призводити до ситуацій, коли дані використовуються у спосіб, який не відповідає очікуванням клієнтів, або навіть до випадків шахрайства. Низька обізнаність про можливі ризики також може сприяти поширенню недовіри до Open Banking, що знижує рівень його впровадження [9]. Тому важливим завданням є просвітницька робота серед споживачів, роз'яснення механізмів роботи системи та ризиків, пов'язаних із нею.

Обмежений доступ до технологій у віддалених регіонах України є ще одним бар'єром на шляху до повного охоплення споживачів Open Banking. У деяких населених пунктах відсутній стабільний доступ до інтернету або цифрових пристроїв, необхідних для використання послуг відкритого банкінгу. Багато людей у таких регіонах залишаються поза межами цифрової фінансової екосистеми через брак сучасної інфраструктури або недостатній рівень цифрових навичок [10]. Це поглиблює проблему цифрового розриву, зменшуючи рівень фінансової інклюзії, що є однією з ключових цілей Open Banking. Для подолання цієї проблеми потрібні комплексні рішення, такі як розвиток інтернет-інфраструктури, субсидування цифрових пристроїв для малозабезпечених громадян та навчальні програми з цифрової грамотності.

Таким чином, ризики та виклики, пов'язані з впровадженням Open Banking, потребують системного підходу для їхнього вирішення. Забезпечення високого рівня кібербезпеки, підвищення фінансової грамотності користувачів та зменшення цифрового розриву є критичними аспектами, які визначатимуть успіх цієї системи в Україні.

Висновок. Таким чином, впровадження Open Banking в Україні відкриває значний потенціал для розвитку фінансового ринку та створення інноваційної екосистеми, яка орієнтована на потреби споживачів. Серед головних переваг цієї системи – прозорість фінансових операцій, доступ до персоналізованих послуг, підвищення конкуренції та зручність у користуванні. Споживачі отримують можливість інтеграції фінансових даних, що сприяє більш ефективному управлінню коштами та доступу до сучасних цифрових сервісів. Водночас, успішне впровадження відкритого банкінгу вимагає подолання низки бар'єрів, таких як технічні, правові та соціальні виклики. Питання кібер-

безпеки, низький рівень фінансової грамотності та обмежений доступ до технологій у віддалених регіонах потребують комплексного підходу та скоординованих зусиль як регулятора, так і учасників ринку.

Реалізація Open Banking в Україні, відповідно до затвердженої концепції Національного банку України, є кроком до інтеграції у глобальну фінансову систему та розвитку конкурентного середовища, що відповідає сучасним європейським стандартам. Успішне подолання викликів, пов'язаних із впровадженням цієї системи, дозволить не лише розкрити її повний потенціал, а й забезпечити економічне зростання та підвищення якості фінансових послуг для споживачів. Відкритий банкінг стане платформою для інновацій, що змінить принципи функціонування фінансового сектору України та сприятиме побудові цифрової економіки майбутнього.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сіренко Н.М., Мікуляк К.А. Імперативи розвитку банківської системи України в умовах цифровізації та ринкових трансформацій. 2022. URL: <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/12670> (дата звернення: 23.12.2024).
2. Директива (ЄС) 2015/2366 Європейського Парламенту та Ради від 25 листопада 2015 р. про платіжні послуги на внутрішньому ринку (PSD2). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_030-15#Text.
3. Концепція відкритого банкіngu в Україні // Національний банк України: офіц. веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/kontseptsiya-vidkritogo-bankingu-v-ukrayini> (дата звернення: 23.12.2024).
4. Про платіжні послуги : Закон України від 30.06.2021 р. № 1591-IX. Відомості Верховної Ради України. 2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text> (дата звернення: 23.12.2024).
5. Інтерв'ю заступника Голови НБУ Олексія Шабана для видання PaySpace Magazine про відкритий банкінг // Національний банк України : офіц. веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/intervyu-zastupnika-golovi-nbu-oleksiya-shabana-dlya-vidannya-payspace-magazine-pro-vidkritiy-banking> (дата звернення: 23.12.2024).
6. Дудинець Л.А. Розвиток фінансових технологій в умовах цифровізації економіки України: монографія. 2022.
7. Довгань Ж.М., Галицейська Ю.М. Open-банкінг як тренд розвитку фінансових технологій. Інноваційна економіка. 2021. № 5-6. С. 111–116. URL: <http://188.190.43.194:7980/jspui/bitstream/123456789/10252/1/%D0%86%D0%9A-5-6-21-111-116.pdf> (дата звернення: 23.12.2024).
8. Кізима Т. Фінансова грамотність населення: зарубіжний досвід і вітчизняні реалії. *Вісник Економіки*. 2012. № 2. С. 64–71. URL: <https://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/visnykj/article/view/420/432> (дата звернення: 23.12.2024).
9. Бугаєвський М., Яріш О. Концепція відкритого банкіngu України та перспективи впровадження. 2024. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/14208> (дата звернення: 23.12.2024).
10. Shovkoplias H., Shvydka T., Davydiuk O., Klierini H., Sharenko M. Development of directions for modernizing means of technology transfer financing at the account of the non-banking financial market under martial law. The example of Ukraine. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. Vol.5/13 (119), 52–59, 2022. URL: <https://journals.uran.ua/eejet/article/view/265789/262266> (дата звернення: 23.12.2024).